

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ЛЬОТНИЙ КОЛЕДЖ**

Циклова комісія аеронавігації

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни
«Авіаційне законодавство»
обов'язкових компонент
освітньої програми першого (бакалавр) рівня вищої освіти
Аеронавігація

Кременчук 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 № 7

СХВАЛЕНО

Методичною радою Кременчуцького
льотного коледжу Харківського
національного університету
внутрішніх справ
Протокол від 28.08.2023 № 1

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з технічних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 № 7

Розглянуто на засіданні циклової комісії аеронавігації протокол 28.08.2023 № 1

Розробник:

Викладач циклової комісії аеронавігації, спеціаліст вищої категорії Журід В.І.

Рецензенти:

1. Професор циклової комісії аеронавігації, кандидат технічних наук,
старший науковий співробітник, викладач-методист Тягній В.Г.

Професор циклової комісії авіаційного і радіоелектронного обладнання, к.т.н.,
спеціаліст вищої категорії Гаврилюк Ю.М.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Шифри та назви галузі знань, код та назва напрямку підготовки, спеціальності, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 1,5 Загальна кількість годин - 45 Кількість тем - 7	<u>27</u> (шифр галузі) <u>Транспорт;</u> (назва галузі знань) <u>272</u> (код напрямку підготовки) <u>Авіаційний транспорт ;</u> (назва напрямку підготовки) <u>бакалавр</u> (назва сво)	Навчальний курс <u>4</u> (номер) Семестр <u>7</u> (номер) Види контролю: <u>залік</u> (екзамен, залік)
Розподіл навчальної дисципліни за видами занять:		
Денна форма навчання		Заочна форма навчання
Лекції - <u>16</u> (години)		Лекції - <u>4</u> (години)
Семінарські заняття - <u>0</u> (години)		Семінарські заняття - <u>0</u> (години)
Практичні заняття - <u>6</u> (години)		Практичні заняття - <u>2</u> (години)
Лабораторні заняття - <u>-</u> (години)		Лабораторні заняття - <u>-</u> (години)
Самостійна робота - <u>23</u> (години)		Самостійна робота - <u>84</u> (години)
Індивідуальні завдання:		Індивідуальні завдання:
Курсова робота - <u>-</u> (кількість, № семестру)		Курсова робота - <u>-</u> (кількість, № семестру)
Реферати - <u>-</u> (кількість, № семестру)		Реферати - <u>-</u> (кількість, № семестру)

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення дисципліни є надати здобувачам вищої освіти базові знання по міжнародному та національному повітряному праву. Формування у курсантів свідомості у необхідності глибокого вивчення положень стандартів та рекомендацій ICAO, EASA законів і положень, які регулюють діяльність авіації в Україні. Курсанти отримують знання вимог основних документів, які регламентують технічне обслуговування ПС, що сприяє забезпеченню безпеки польотів.

Завдання дисципліни включає вивчення повітряного законодавства, основними розділами якого є міжнародне повітряне право, стандарти EASA, підзаконні акти регулюючи діяльність цивільної авіації і технічне

обслуговування ПС.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліна відноситься до обов'язкової компоненти ОПП, циклу професійної підготовки і вивчається після вивчення дисциплін: “Повітряне право та ОПР”, “БЖД”, «Безпека польотів», «Авіаційна безпека» та інших нормативних базових дисциплін.

Очікувані результати навчання: у результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен:

знати:

- основні поняття про міжнародне право;
- правовий статус ІКАО ;
- нормативні положення по видачі свідчень авіаційному персоналу по стандартам EASA ;
- основні положення Повітряного кодексу України;
- систему технічного обслуговування ПС.

вміти:

- виділяти основні права суб'єктів повітряного права і правила діяльності в ЦА;
- правильно застосовувати положення норм національного і міжнародного повітряного права в практичній діяльності;
- грамотно використовувати представлені права й обов'язки;

Програмні компетентності, які формуються при вивченні навчальної дисципліни:		
Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати спеціалізовані задачі та вирішувати практичні проблеми під час професійної діяльності у галузі транспорту або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів вивчення елементів транспортної системи і характеризуються комплексністю та невизначеністю умов.	
Фахові компетентності (ФК)	ФК-14	Здатність застосовувати базові знання про призначення допусків, посадок та параметрів жорсткості, видів деформацій, і процесів, що виникають у матеріалах під дією зовнішніх навантажень, а також основ методики розрахунку елементів конструкції на міцність, жорсткість і стійкість, з кінематики і силових співвідношень у передачах і проектуванні механічних передач для проведення технічного обслуговування і ремонту авіаційної техніки.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема №1 «Нормативна база»

Роль міжнародної організації цивільної авіації. Повітряний кодекс України. Роль держав-членів і національних авіаційних властей. Роль EASA. Роль Європейської комісії. Взаємний зв'язок між Part-21, Part-M, Part-145, Part-66, Part-147 та EU-OPS

Тема №2 «Part-66 Персонал який засвідчує технічне обслуговування»

Технічні вимоги. Процедури для компетентних органів. Додатки.

Тема №3 «Part-145 Схвалені організації з технічного обслуговування»

Технічні вимоги. Процедури для компетентних органів.

Тема №4 «EU-OPS»

Комерційний повітряний транспорт/комерційні перевезення. Сертифікати комерційних перевізників. Відповідальність перевізників, зокрема щодо підтримання льотної придатності та технічного обслуговування. Документи, що перевозяться на борту. Розфарбування повітряного судна (маркування)

Тема №5 «Сертифікація повітряного судна»

Правила сертифікації, такі як EACS-23/25/27/29. Сертифікація типу. Додаткова сертифікація типу. Part-21 Схвалення організації з проектування/виробництва. Сертифікат льотної придатності. Сертифікат про реєстрацію. Сертифікат шуму. Свідоцтво про зважування. Дозвіл на радіостанції та Схвалення.

Тема №6 «Part-M»

Технічні вимоги. Процедура для компетентних органів.

Тема №7 «Застосовані національні та міжнародні вимоги»

Програм технічного обслуговування, перевірок технічного обслуговування та інспекцій

Головних переліків мінімального обладнання, переліків мінімального обладнання, преліків відхилень конструкції, з якими дозволений виліт. Директив льотної придатності. Експлуатаційних бюлетнів, інформації про послуги виробників. Модифікацій та ремонту. Документації технічного обслуговування: керівництва з технічного обслуговування, керівництва з ремонту конструкції, ілюстрованого каталогу запчастин тощо: Підтримання льотної придатності. Випробувальних польотів. ETOPS, вимог щодо технічного і диспетчерського обслуговування. Всепогодних польотів, категорій польотів 2/3 і вимог до мінімального обладнання.

4. Структура навчальної дисципліни

4.1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Тема 1. Нормативна база	4	2	0	0	0	2	Усне опитування
Тема 2. Part-66 Персонал, який засвідчує технічне обслуговування	8	2	0	2	0	4	Усне опитування
Тема 3. Part-145 Схвалені організації з технічного обслуговування	8	4	0	0	0	4	К/р на 15 хвил.
Тема 4. EU-OPS	8	2	0	2	0	4	Усне опитування
Тема 5. Сертифікація повітряного судна	6	2	0	0	0	4	Усне опитування
Тема 6. Part-M	7	2	0	2	0	3	Усне опитування
Тема 7. Застосовані національні та міжнародні вимоги	4	2	0	0	0	2	К/р на 15 хвил.
Всього за семестр № 7:	45	16	0	6	0	23	залік

4.1.2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (заочна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Тема 1. Нормативна база	13	1	0	0	0	12	Усне опитування
Тема 2. Part-66 Персонал, який засвідчує технічне обслуговування	13	1	0	0	0	12	Усне опитування
Тема 3. Part-145 Схвалені організації з технічного обслуговування	13	1	0	0	0	12	Усне опитування
Тема 4. EU-OPS	13	1	0	0	0	12	Усне опитування
Тема 5. Сертифікація повітряного судна	12	0	0	0	0	12	Усне опитування
Тема 6. Part-M	12	0	0	2	0	12	Усне опитування
Тема 7. Застосовані національні та міжнародні вимоги	14	0	0	0	0	12	К/р на 15 хвил.
Всього за семестр № 4:	90	4	0	2	0	84	залік

4.1.3. Структура залікового кредиту та тематика лекційних, семінарських, практичних і лабораторних занять

Перелік питань до тем навчальної дисципліни		Література:
Тема № 1. Нормативна база		Рижий В.І. Міжнародне повітряне право. Київ, Юстініан, 2011 р.
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Повітряний кодекс України 2. Роль міжнародної організації цивільної авіації 3. Роль держав членів і національних національної авіаційної влади 4. Роль EASA, роль Європейської комісії 5. Взаємний зв'язок між Part 21, Part M, Part 145, Part 66, Part 147 та EU-OPS 	
Тема № 2. Part 66 Персонал який засвідчує технічне обслуговування		Part 66 Персонал який засвідчує технічне обслуговування
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Технічні вимоги 2. Процедури для компетентних органів 3. Додатки 	
Тема № 3. Part 145 Схвалені організації з технічного обслуговування		Part 145 Схвалені організації з технічного обслуговування
	<ol style="list-style-type: none"> 4. Технічні вимоги 5. Процедури для компетентних органів 6. Додатки 	
Тема № 4. EU-OPS		EU-OPS комерційні перевезення
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Комерційний т транспорт/ комерційні перевезення 2. Сертифікати комерційних перевізників 3. Відповідальність перевізників, зокрема щодо підтримання льотної придатності та технічного обслуговування 4. Документи, що перевозяться на борту 5. Розфарбування повітряного судна (маркування) 	

		Тема № 5. Сертифікація повітряного судна	Правила сертифікації повітряних суден, пов'язаних з ними виробів, компонентів та обладнання, а також організацій розробника та виробника АПУ 21 (Part 21)
		<ol style="list-style-type: none"> 1. Правила сертифікації, такі як EACS-23/25/27/29 2. Сертифікація типу 3. Додаткова сертифікація типу. Part 21 Схвалення організації з проектування/виробництва 4. Сертифікат льотної придатності 5. Сертифікат про реєстрацію 6. Сертифікат шуму 7. Свідоцтво про евакуацію 8. Дозвіл на радіостанції та Схвалення 	
		Тема № 6. Part M	Part M Підтримання льотної придатності
		<ol style="list-style-type: none"> 1. Технічні вимоги 2. Процедури для компетентних органів 3. Додатки 	
		Тема № 7. Застосовані національні та міжнародні вимоги	Положення 11 до Конвенції про міжнародну цивільну авіацію. Обслуговування повітряного руху
		<ol style="list-style-type: none"> 1. Програма технічного обслуговування, перевірок технічного обслуговування та інспекцій 2. Директив льотної придатності 3. Експлуатаційні бюлетнів, інформація про послуги виробників 4. Модифікація та ремонт 5. Випробування польотів 6. ETOPS, вимоги щодо технічного і диспетчерського обслуговування 	

5 Індивідуальні завдання

5.1 Теми рефератів

Виконання рефератів не передбачено.

5.2 Теми курсових робіт

Виконання курсових робіт навчальним планом не передбачено.

5.3 Теми наукових робіт

Виконання наукових робіт за даною навчальною дисципліною навчальним планом не передбачено.

6. Методи навчання

При викладанні дисципліни використовуються наступні методи навчання:

1. словесні: лекції, пояснення, бесіди, робота з книгою;
2. наочні: спостереження, демонстрації, фільми;
3. практичні: вправи, письмові, практичні роботи

7. Методи контролю

Для організації та проведення поточного та підсумкового контролю знань курсантів використовуються наступні методи контролю:

1. усне опитування;
2. контрольна робота;
3. залік

8. Критерії та засоби оцінювання результатів навчання здобувачів освіти

Контрольні заходи включають у себе поточний та підсумковий контроль.

Поточний контроль.

До форм поточного контролю належить оцінювання: рівня знань під час семінарських, практичних занять; якості виконання індивідуальної та самостійної роботи.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських, практичних занять і має за мету перевірку засвоєння знань, умінь і навичок курсантом з навчальної дисципліни.

У ході поточного контролю проводиться систематичний вимір приросту

знань, їх корекція. Результати поточного контролю заносяться викладачем до журналів обліку роботи академічної групи за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Оцінки за самостійну та індивідуальну роботи виставляються в журнали обліку роботи академічної групи окремою графою за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»). Результати цієї роботи враховуються під час виставлення підсумкових оцінок.

При розрахунку успішності здобувачів вищої освіти в Коледжу враховуються такі види робіт: навчальні заняття (семінарські, практичні, лабораторні тощо); самостійна та індивідуальна роботи (виконання домашніх завдань, ведення конспектів першоджерел та робочих зошитів, виконання розрахункових завдань, підготовка рефератів, наукових робіт, публікацій, розроблення спеціальних технічних пристроїв і приладів, моделей, комп'ютерних програм, виступи на наукових конференціях, семінарах та інше); контрольні роботи (виконання тестів, контрольних робіт у вигляді, передбаченому в робочій програмі навчальної дисципліни). Вони оцінюються за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Результат навчальних занять за семестр розраховується як середньоарифметичне значення з усіх виставлених оцінок під час навчальних занять протягом семестру та виставляється викладачем в журналі обліку роботи академічної групи окремою графою.

Результат самостійної роботи за семестр розраховується як середньоарифметичне значення з усіх виставлених оцінок з самостійної роботи, отриманих протягом семестру та виставляється викладачем в журналі обліку роботи академічної групи окремою графою.

Студент, який отримав оцінку «незадовільно» за навчальні заняття або самостійну роботу, зобов'язаний перескласти її.

Загальна кількість балів (оцінка), отримана здобувачем за семестр перед підсумковим контролем, розраховується як середньоарифметичне значення з оцінок за навчальні заняття та самостійну роботу, та для переводу до 100-бальної системи помножується на коефіцієнт **10**.

$$\text{Загальна кількість балів (перед підсумковим контролем)} = \left(\frac{\text{Результат навчальних занять за семестр} + \text{Результат самостійної роботи за семестр}}{2} \right) * 10$$

Підсумковий контроль.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному ступені вищої освіти або на окремих його завершених етапах.

Для обліку результатів підсумкового контролю використовується поточно-накопичувальна інформація, яка реєструється в журналах обліку роботи академічної групи. Результати підсумкового контролю з дисциплін відображуються у відомостях обліку успішності, навчальних картках курсантів

(студентів, слухачів), екзаменових книжках. **Присутність курсантів на проведенні підсумкового контролю (екзамену) обов'язкова.** Якщо студент не з'явився на підсумковий контроль (екзамен), то науково-педагогічний працівник ставить у відомість обліку успішності відмітку «не з'явився».

Підсумковий контроль (екзамен) оцінюється за національною шкалою. Для переводу результатів, набраних на підсумковому контролі (екзамену), з національної системи оцінювання в 100-бальну вводиться коефіцієнт **10**, таким чином максимальна кількість балів на підсумковому контролі (екзамену), які використовуються при розрахунку успішності студентів, становить - **50**

Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру та балів, набраних на підсумковому контролі (екзамену).

$$\text{Підсумкові бали з навчальної дисципліни} = \text{Загальна кількість балів (перед підсумковим контролем)} + \text{Кількість балів за підсумковим контролем}$$

Курсант, який під час складання підсумкового контролю отримав оцінку «незадовільно», складає підсумковий контроль (екзамен) повторно. Повторне складання підсумкового контролю (екзамену) допускається не більше двох разів з кожної навчальної дисципліни, у тому числі один раз – викладачеві, а другий – комісії, що створюється на відділенні авіаційного транспорту, електроенергетики і управління Коледжу. Незадовільні оцінки виставляються тільки в відомостях обліку успішності. Курсантам, які отримали не більше як дві незадовільні оцінки (нижче ніж 60 балів) з навчальної дисципліни, можуть бути встановлені різні строки ліквідації академічної заборгованості, але не пізніше як за день до фактичного початку навчальних занять у наступному семестрі. Курсанти, які не ліквідували академічну заборгованість у встановлений термін, відраховуються з Коледжу. Особи, які одержали більше двох незадовільних оцінок (нижче ніж 60 балів) за підсумковими результатами вивчення навчальних дисциплін з урахуванням підсумкового контролю, відраховуються з Коледжу.

Вимоги до курсантів щодо засвоєння змісту навчальної дисципліни:

Робота під час навчальних занять	Самостійна та індивідуальна робота	Підсумковий контроль
Отримати не менше 4 позитивних оцінок	Підготувати реферат, підготувати конспект за темою самостійної роботи.	Отримати за підсумковий контроль не менше 30 балів

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка а в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90 – 100	Відмінно ("зараховано")	A	„Відмінно” – теоретичний зміст курсу освоєний цілком , необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою.
82 – 89	Добре ("зараховано")	B	„Дуже добре” – теоретичний зміст курсу освоєний цілком , необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані , якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального , робота з двома-трьома незначними помилками.
75 – 81		C	„Добре” – теоретичний зміст курсу освоєний цілком , практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані , якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками , робота з декількома незначними помилками або з однією–двома значними помилками.
68 – 74	Задовільно ("зараховано")	D	„Задовільно” – теоретичний зміст курсу освоєний неповністю , але прогалини не несуть істотного характеру, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано , деякі з виконаних завдань містять помилки , робота з трьома значними помилками.
60 – 67		E	„Достатньо” – теоретичний зміст курсу освоєний частково , деякі практичні навички роботи не сформовані , частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконана , або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального , робота, що задовольняє мінімуму критеріїв оцінки.
35–59	Незадовільно („не зараховано”)	F X	„Умовно незадовільно” – теоретичний зміст курсу освоєний частково , необхідні практичні навички роботи не сформовані , більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконано , або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до

			мінімального; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота, що потребує доробки
1–34		F	„Безумовно незадовільно” – теоретичний зміст курсу не освоєно, необхідні практичні навички роботи не сформовані, всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значимого підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки

10. Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті

Основна література

1. Положення 11 до Конвенції про міжнародну цивільну авіацію. „Обслуговування повітряного руху”, 1996.
2. Тихонов В.М. „Основні напрямки та характер діяльності міжнародної організації цивільної авіації ІКАО”.

Додаткова література

3. Правила сертифікації повітряних суден, пов’язаних з ними виробів, компонентів та обладнання, а також організацій розробника та виробника АПУ 21(Part 21)
4. Part-66 Персонал який засвідчує технічне обслуговування
5. Part-145 Схвалені організації з технічного обслуговування.
6. Part-M Підтримання льотної придатності
7. EU-OPS комерційні перевезення